

Olga Greceanu

Să ne rugăm...

O explicare a Sfintei Liturghii

Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă

Se tipărește cu binecuvântarea Preafericitului Părinte DANIEL
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă
2011

SĂ NU UITĂM DE SFINȚII NOI MUCENICI MĂRTURISITORI AI
ÎNCHISORILOR COMUNISTE ROMÂNE

Download PDF: http://www.archive.org/details/OlgaGreceanu-SaNeRugam...OExplicatieASfinteiLiturghii_358

TABLE OF CONTENTS

Pagina 2

Redactare: Gabriela Săndulescu

Corectură: Elena Tăbuș

Tehnoredactare și copertă: Florin Leonte

Ilustrația copertei: Desen realizat de Olga Greceanu

www.editurapatriarhiei.ro

TIPOGRAFIA INSTITUTULUI BIBLIC ȘI DE MISIUNE ORTODOXĂ

Cuvânt înainte

Scrierea de față ne introduce, cu discreție, în atmosfera plină de taină a slujbei Sfintei Liturghii și a sensurilor care străbat cuvintele ei înmiresmate de har. Olga Greceanu (1890-1978), autoarea acestor pagini situate sub un titlu care îndeamnă blând la rugăciune, este una dintre cele mai luminoase figuri ale laicatulului ortodox român din secolul trecut, o personalitate care a ilustrat substanțial prin opera sa nu doar arta și cultura laică în general, ci și spiritualitatea ortodoxă liturgică. Omul și artistul de înaltă ținută morală, Olga Greceanu, L-a mărturisit pe Mântuitorul Iisus Hristos de-a lungul vieții și al operei sale atât prin frumusețea imaginii pictate, prin adâncimea și eleganța cuvântului scris, cât și prin mișcătoare predici rostite în biserici cu binecuvântarea patriarhilor Nicodim Munteanu și Justinian Marina.

Ca scriitoare, Olga Greceanu a publicat studii fundamentale de istoria, teoria și practica artelor plastice, precum: Compoziția murală, legile și tehnica ei; Specificul național în pictură; Dicționarul de artă grafică, dar și scrieri religioase străbătute de o mare sensibilitate și adâncime a cunoștințelor, dintre care amintim: Pe urma pașilor Tăi, Iisuse; Tălmăciri evanghelice; Dicționarul Biblic Ortodox (pe care l-a dăruit în manuscris Bibliotecii Sfântului Sinod), vastă lucrare publicată anul acesta (2011) la Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă a Patriarhiei Române sub un titlu nou „Mărturie în Cuvânt și Chip - Vocabular al credinței și vieții spirituale”, un titlu mai expresiv și mai adecvat modului

personal, mărturisitor, în care Olga Greceanu a reușit să ne transmită sinteza culturii sale religioase și adâncă ei credință în Iisus Hristos.

Cartea de față, intitulată atât de sugestiv „Să ne rugăm...”, apărută inițial în anul 1943, la Tipografia Sfintei Mitropolii a Olteniei, este o caldă și luminoasă explicare a Sfintei Liturghii, o tâlcuire născută din rațiunile inimii încălzite de credință și așternută în scris de Olga Greceanu din dorința fierbinte de a face mai ușor accesibilă cititorilor creștini înțelegerea celei mai bogate rugăciuni a Bisericii. Fiecare pagină a acestei cărți este străbătută de căldura intenției autoarei de a-l ajuta pe cititor să pătrundă inclusiv în înțelegerea simbolurilor liturgice ale cultului ortodox.

Distinsa autoare își motivează demersul în cheia onestă a propriei sale experiențe de înțelegere progresivă a bogăției de sens a Sfintei Liturghii:

„Poate că fiecare om se roagă zilnic la el acasă. Dar, între rugăciunea de acasă și rugăciunea de la biserică sau, mai bine zis, între rugăciunea de acasă și slujba de la biserică este o mare deosebire, o deosebire pe care nici eu n-am învățat-o de mult. De când am învățat-o însă, **îmi pare rău de toate duminicile pe care le-am lăsat să treacă fără să mă fi dus la biserică.** Dacă aș avea vreo putere, aș întoarce toate duminicile înapoi, m-aș vârî de fiecare dată într-o strană și aș privi, aș urmări, aș lua parte, din tot sufletul, la toată slujba. Câți cunosc înțelesul formelor religioase? Câți cunosc chiar înțelesul obiectelor de care se servesc preoții în biserici? Ani de zile le-am privit fără să le înțeleg. Este o greșeală. Să nu primești niciodată nimic în viață fără să înțelegi...”.

Având încredințarea că mulți cititori, dornici să se îmbogățească în înțelegerea slujbei Sfintei Liturghii, vor găsi în paginile acestei frumoase scrieri o explicare limpede a momentelor importante, a cuvintelor biblice și a formulelor liturgice rostite pe parcursul ei, a gesturilor cu profundă încărcătură simbolică săvârșite de sfințiții slujitori ai Altarului, precum și a semnificației liturgice a unor obiecte de cult, binecuvântăm cu bucurie publicarea ei la Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă a Patriarhiei Române.

DANIEL, PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

O explicare a Sfintei Liturghii

Poate că fiecare om se roagă zilnic la el acasă. Dar, între rugăciunea de acasă și rugăciunea de la biserică sau, mai bine zis, între rugăciunea de acasă și slujba de la biserică este o mare deosebire, o deosebire pe care nici eu n-am învățat-o de mult. De când am învățat-o? Însă **îmi pare rău de toate duminicile pe care le-am lăsat să treacă fără să mă fi dus la biserică.**

Dacă aș avea vreo putere, aș întoarce toate duminicile înapoi, m-aș vârî de fiecare dată într-o strană și aș privi, aș urmări, aș lua parte, din tot sufletul, la toată slujba.

Câți cunosc înțelesul formelor religioase? Câți cunosc chiar înțelesul obiectelor de care se servesc preoții în biserici? Ani de zile le-am privit fără să le înțeleg. Este o greșeală. Să nu primești niciodată nimic în viață fără să înțelegi...

...Intru în biserică. Este Duminică. Slujba n-a început. Se fac doar pregătiri și mă uit la fiecare gest, la fiecare mișcare a slujitorilor, la fiecare obiect în parte cu mulțumirea de a ști.

În picioare, cu coatele sus, pe marginile stranei, mă uit cum - din mijlocul bolții zugrăvite de două secole - atârână un policandru cu 48 de lumânări. Am văzut, în alte biserici, policandre mai mici; aș fi putut crede că aveau 4, 6 sau 8 brațe. Acum însă știu că nici un policandru din biserică nu ar trebui să aibă mai puțin de 12 brațe, pentru că el simbolizează lumina care vine de Sus, „de la Cel atotțiitor”, dată întâi celor 12 Apostoli, „ca să rupă întunericul din sufletul oamenilor”. Sunt luminile Evangheliei răspândite prin cei 12 Apostoli. De la fiecare Apostol, alți oameni au mai primit lumină, de aceea brațele policandrului se multiplică la 24, la 48 și chiar la 96...

Dascălul aprinde sfeșnicele. Aprinde, de o parte și de alta a ușilor altarului, câte un sfeșnic înalt, care nu poate primi decât o singură lumânare -

simbolul Sfintei Treimi; aprinde sfeșnicele cu trei lumânări din fața icoanelor împărătești - simbolul celor trei ipostasuri ale Dumnezeirii; aprinde și strălucitoarele sfeșnice de bronz cu 7 lumânări - cele șapte daruri ale Duhului Sfânt; și, în fine, sfeșnicul cu 12 lumini - luminile celor 12 Apostoli.

Deasupra ușilor împărătești, a fost mai dinainte aprinsă candela cu două brațe: simbolul celor două naturi ale lui Hristos: umană și divină.

Începe să vină lumea. Fiecare om, chiar și cel mai prăpădit, vine în mijlocul bisericii cu o lumânărică în mână. O aprinde lângă celelalte, în fața icoanelor ce strălucesc în îmbrăcămintea lor de argint. Cu fiecare lumânare aprinsă, lumina se mărește tot mai mult, străbate încăperea, pătrunde pretutindeni, în toate colțurile, străbate noaptea din suflete, simbolizând însuși cugetul lui Dumnezeu, simbolizând adevărul, dreptatea, înțelepciunea, spiritul de jertfă, credința care luminează calea vieții, nădejdea care înalță cugetul, iubirea de care suntem cuprinși unul pentru altul... Mă uit din strană și la lumânarea mea cum arde. Pierdută printre celelalte, aș vrea, din tot ceea ce ar putea simboliza, să simbolizeze cu deosebire credința, și să fiu vrednică de ea.

În jurul lumânărilor, deasupra icoanelor, ard și candelile ca niște steluțe tremurătoare. Mai toate vor fi fost dăruite de oameni necăjiți. În ele se toarnă zilnic untdelemn de măsline ca să amintească de fructul pomului sub care Iisus, pe Muntele Măslinilor, a plâns, a îngenunchat, S-a rugat.

...Ușile Împărătești se deschid. Preotul este îmbrăcat în vesminte albastre, simbolul Împărăției Cerurilor. Când îmbracă veșmânt roșu închis, este în amintirea sângelui care a curs din rănilor Mântuitorului.

Preotul are stihar, care înseamnă „nevinovăția slujitorului”; are mânecute care strâng haina la încheietura mâinii și care au un îndoit înțeles: pe de o parte, „puterea lui Dumnezeu”, pe de altă parte, „legăturile pe care le-a suferit Domnul pentru mântuirea lumii”.

Are epitrahil aurit, care simbolizează „harul Sfântului Duh”; are brâu, care înseamnă „puterea lui Dumnezeu” dată preotului, ca slujitor și propovăduitor al învățăturilor Domnului; are mantie (felon) peste toate celelalte veșminte, ca să ne amintească de haina îmbrăcată de Iisus în curtea lui Pilat după ce a fost batjocorit și biciuit.

Începe slujba.

În întregul cuprins al bisericii, răsună cuvintele:

„Binecuvântată este Împărăția Tatălui și a Fiului și a Sfântului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor!”.

Odată cu cuvintele: „Binecuvântată este Împărăția Tatălui și a Fiului...”, văd cum preotul apucă cu amândouă mâinile Sfânta Evanghelie și face cu ea semnul crucii deasupra mesei din altar. Amintește, prin largul semn al crucii, de Jertfa Fiului Omului care S-a răstignit pe Cruce.

Altarul înseamnă Golgota.

Sfânta masă simbolizează mormântul Domnului; este pătrată pentru că Iisus S-a jertfit pentru toți oamenii, din cele patru părți ale lumii și deci masa trebuie să aibă patru colțuri.

Preotul spune: „Binecuvântată este Împărăția Tatălui...”. Sunt cele dintâi cuvinte spuse în biserică, cele dintâi cuvinte ale slujbei prin care se vestește Împărăția întemeiată de Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Fiul „Tatălui”.

Împărăția Tatălui, adică o viață nouă întru Hristos, cu care s-a pus sfârșit vieții păgânilor ce se închinau zeilor... Începe întâiul veac al creștinătății.

Ne socotim la începutul vieții creștinești. Auzim de „o binecuvântată Împărăție a Tatălui”, auzim că Mântuitorul a venit să zidească, să ridice o nouă împărăție.

Când corul răspunde „Amin!”, adică „așa să fie!”, nimeni din câți sunt în biserică nu mai trebuie să păstreze vreo îndoială.

Ușile Împărătești se închid.

De dincolo, din altarul ce închipuie Golgota - locul Jertfei -, pentru ajutorul și nevoile noastre, ale celor ce suntem în biserică, începe rugăciunea cu vorbele: „Cu pace, Domnului să ne rugăm!”, adică să ne rugăm cu sufletul împăcat, cu seninătate, cu credință.

„Cu pace”, pentru că Iisus Hristos Mântuitorul a venit pe pământ ca să aducă pace între oameni, adică înțelegere, bunăvoință, blândețe, iubire de oameni, iubire pentru aproapele, iubire chiar față de vrăjmași.

Cuvântul „pace”, cuvântul „milă” și cuvântul „iertare” erau cuvinte noi în anul 30, iar noi acum, la începutul slujbei bisericești, suntem în anul 30.

Cu acest cuvânt nou, „pace”, începe slujba Bisericii, pentru că așa a început o nouă viață pe pământ, o nouă eră, o nouă religie.

„Cu pace” Domnului să ne rugăm; pentru „pacea de sus”, să ne rugăm; pentru „pacea a toată lumea”, Domnului să ne rugăm; pentru „vremuri pașnice” să ne rugăm, dar și pentru pacea din sufletul nostru să ne rugăm.

Așa este începutul slujbei noastre ortodoxe: un semn al crucii făcut cu Evanghelia, ridicată sus, deasupra capetelor tuturor, și cu imboldul pentru pace.

Și apoi urmează celelalte rugăciuni: pentru mântuirea sufletelor noastre, pentru buna stare a Bisericilor, pentru unirea tuturor, pentru oamenii cu credință, pentru cei cu evlavie, pentru cei cu frică de Dumnezeu; rugăciuni pentru patriarh, pentru preoți, pentru cler și popor, pentru conducătorii țării, pentru ostași, pentru biruință asupra dușmanului, pentru țară, pentru oraș, pentru buna întocmire a văzduhului, pentru roadele pământului, pentru cei ce călătoresc pe uscat, pe ape și în văzduh, pentru bolnavi, pentru cei ce pătimesc, pentru cei din temniță, pentru îmblânzirea mâniei din noi, pentru înlăturarea primejdiilor...

Este o oarecare duioșie în felul în care stăm noi laolaltă adunați să ascultăm cum, de dincolo de altar, un preot, în fiecare zi de sărbătoare și în fiecare zi de lucru, se roagă cu voce tare pentru noi, pentru fiecare din noi în parte, pentru fiecare din cei ce suntem în Casa Domnului sau oriunde am fi, pentru ultimul om al acestui pământ, chiar pentru munca lui și pentru îmblânzirea mâniei din el!...

În timp ce noi muncim, ne odihnim, călătorim, pătimim cu vreo suferință morală sau trupească, în altar un preot se roagă pentru noi, cere îndurarea lui Dumnezeu asupra noastră, și nu numai într-o biserică ci, dintr-odată, în toate miile de biserici din țara noastră.

...Îmi apare deodată în minte cetățeanul cu toiag și cu registrul verde în mână, ce-mi ține de atâtea ori calea ca să-mi ceară obolul pentru ridicarea unei sfinte biserici! Obolul pe care i-l pun atunci în palmă se va întoarce însutit la mine sub forma unei rugăciuni rostite tare, sub bolta pentru care poate nici n-am dat mai mult decât un leu...

...Fiecărui rând de rugăciune, corul îi răspunde „Doamne, miluiește!”.

Din nou, rugăciunea preotului: iarăși se roagă pentru pace, și iarăși pentru noi; iarăși o slăvește pe Maica Domnului, Fecioara care L-a dat lumii pe Dumnezeu, și iarăși Îl slăvește pe Fiul lui Dumnezeu, „Cel ce este fără de moarte”.

Corul, răspunzând și pomenind de vremea când Iisus vine la Iordan să fie botezat de Ioan Botezătorul, ne pregătește și pe noi să trăim viitoarea clipă a botezului.

Cum?

Ușile împărătești se deschid. Preotul ia Evanghelia de pe Sfânta Masă, o înalță cu amândouă mâinile până la înălțimea ochilor și ocolește Sfânta Masă. Usa mică din stânga se deschide și se arată în pragul ei paracliserul care ține în mână o făclie aprinsă, urmat de preotul care poartă Evanghelia.

Altădată nu vedeam în acest ritual decât un paracliser și un preot. Azi știu că este imaginea Sfântului Ioan Botezătorul, urmat de Iisus Hristos.

Ioan Botezătorul înaintează în mijlocul bisericii cu lumânarea aprinsă în mână, adică lumina care, de azi înainte, va străbate întunericul: luminarea prin Botez.

Sfântul Ioan Botezătorul vine cel dintâi, pentru că el i-a pregătit mai întâi pe oameni pentru venirea Mântuitorului.

I se și spune: Ioan Înaintemergătorul...

Preotul Îl simbolizează pe Iisus Hristos, pe Însuși Fiul lui Dumnezeu Care vine printre oameni, printre noi. Ține Evanghelia sus ca să arate că faptele, cuvintele, gândurile, minunile și pătimirile lui Iisus au rămas scrise pentru totdeauna în Evanghelie.

În pas rar, amândoi vin spre mijlocul bisericii. Lumea cade în genunchi și se închină, căci Mântuitorul Însuși este printre noi.

Iar când preotul din mijlocul bisericii, cu fața la răsărit și cu vocea ridicată și puternică, spune: „Înțelepciune, drepti!...”, cu înțelesul: să stăm drepti și să ascultăm învățăturile înțelepte ale lui Hristos, fiecare își poate închipui în acea clipă că Iisus este cu noi, că noi suntem oamenii din Galileea, pescarii veniți pe marginea lacului ca să-L ascultăm.

Corul cântă: „Veniți să ne închinăm...”.

Preotul se îndreaptă spre altar. De acolo va repeta rugăciunea:

„...Domnului să ne rugăm”, și apoi, cu glas din ce în ce mai puternic, chemarea de „Sfânt”.

Mai întâi, preotul spune: „Sfânt ești, Dumnezeul nostru”, iar apoi se cântă „Sfinte Dumnezeule, Sfinte tare, Sfinte fără de moarte”. Fiecare „Sfânt” este

repetat de trei ori, pentru că se îndreaptă către Sfânta Treime.

Dar numai o singură dată se spune: „Puternic!” pentru că numai unul este Dumnezeu, și numai El este puternic.

Preotul tămâiază acum biserica: închipuie pogorârea darurilor Sfântului Duh, în timp ce un cântăreț citește, în mijlocul bisericii, un text din Faptele sau Epistolele Sfinților Apostoli.

Apoi, din pragul altarului, preotul, cu vocea ridicată, răspicat, citește Evanghelia, după ce a mai repetat o dată „Cu înțelepciune, drepti...”.

Ascultăm Evanghelia în genunchi, adică însăși predica Mântuitorului, așa cum o ascultau altădată discipolii Lui din Cana Galileii, din Betania, din Capernaum...

După citirea Evangheliei, preotul intră în altar. Ușile împărătești se închid. Pe Iisus nu-L mai vedem.

Auzim doar vocea din altar, care se roagă „din tot sufletul și din tot cugetul” pentru patriarh, conducătorii țării, ostași, pentru stăpânirea, biruința, pacea, sănătatea, mântuirea și iertarea păcatelor tuturor.

Se roagă pentru preoți, ieromonahi, diaconi, călugări, pentru ctitorii bisericii, pentru cei mai dinainte adormiți care sunt îngropați acolo, în tinda bisericii, sau oriunde ar fi îngropați; pentru mila, viața, pacea, sănătatea, mântuirea, cercetarea și iertarea păcatelor robilor lui Dumnezeu, epitropi, enoriași și binefăcători ai bisericii, pentru cei ce se ostenesc și cântă și pentru tot poporul ce stă înaintea și așteaptă de la Dumnezeu „mare și bogată milă”.

O astfel de rugăciune mereu repetată - cu sârguință- se face acum, îndată după Evanghelie, pentru că Iisus, pe Care nu-L mai vedem, este totuși încă aproape de noi, ne aude și poate încă să reverse binefacerile Lui asupra noastră, cum le revărsa și atunci când cu blândețe predica pe malurile mării Galileii și când se adunau în jurul Lui: șchiopi, orbi, ologi, posedați, leproși, adică toți cei care erau nemângâiați și purtau vreo suferință.

Mereu se va ruga preotul dincolo de ușile împărătești, „iarăși și iarăși...”, pentru a înțelege și noi că o rugăciune spusă numai o dată nu este de ajuns. Ce avem de cerut, să cerem mereu... „iarăși și iarăși”, pentru a arăta că, în adevăr, ceea ce este durerea sufletului nostru ne stăpânește cu adevărat și ne oprește să ne mai gândim la altceva; ne întoarcem mereu la ceea ce ne doare; pe

toate celelalte le lăsăm la o parte. Atunci se face cu adevărat o legătură plină de căldură între tine, cel ce nădăjduiești, și El, Mântuitorul, „sub a Căruia stăpânire suntem păziți”.

Este nevoie pentru rugăciunile noastre să avem cugetul curat, să avem pace în suflet, voie bună în inimă. De aceea, preotul va reveni între noi cădind, adică umplând încăperea Domnului cu Duhul Sfânt și alungând din noi tot ce este rău și necurat.

Ne cere să fim cu mintea și cugetul proaspăt, așa cum sunt copiii, pentru că numai astfel vom fi pregătiți să înțelegem clipa ce urmează și care este, pentru mine, cea mai mișcătoare parte din întreaga slujbă bisericească: ieșirea cu „Sfintele Daruri...”.

În timpul tămâierii, corul începe cântarea heruvimică, prin care ni se cere să fim curați la suflet ca îngerii. Să nu ne gândim la nimic decât la ceea ce se pregătește acum.

Toți ochii sunt ațintiți la ușa dinspre mieznoapte.

Când aceasta se deschide, apare preotul cu Cinstitele Daruri: „discul”, în mâna stângă, și „potirul”, în mâna dreaptă.

Este intrarea triumfală a lui Iisus în Ierusalim. Corul cântă: „Ca pe Împăratul tuturor să-L primim!”, cântec de laudă, de slavă, pe care îl cântă din tot pieptul, cu foc aprins, ca să deosebească strigătele biruinței de cântecele triste ce vor urma.

Ca altădată, poporul cade în genunchi și sărută mantia lui Iisus ultima oară, căci sunt ultimele zile de viață pământească ale lui Iisus, ultima oară când mai este printre noi. Zilele Mântuitorului se sfârșesc, și El o știe, o spune poporului, și poporul se închină în genunchi.

Drumul pe care preotul îl face de la ușa dinspre mieznoapte până în mijlocul bisericii înfățișează „ultima zi”. Când se oprește în mijlocul bisericii, arată că a sosit clipa Răstignirii.

În fața noastră este Iisus pe cruce.

Poporul este în genunchi.

Discul cu steluța închipuie ieslea și steaua văzută de magi și de păstori.

Mătasea brodată, ce-l acoperă, semnifică scutecele în care Pruncul

Iisus a fost înfășat.

Potirul este o simbolizare a rugăciunii lui Iisus de pe Muntele Măslinilor, când a șoptit: „Doamne, fă să treacă de la Mine acest pahar al amărăciunilor...”.

Broderia, ce-L învelește, reprezintă „cerul” ce-I sta deasupra în grădina Ghetsimani.

Preotul cu Cinstitele Daruri în mână, oprit în mijlocul nostru, Îl închipuie pe Iisus pe cruce; iar noi, pe oamenii de pe Golgota veniți să privească.

Pe cruce fiind Iisus, tâlharul răstignit alături de El și-a întors ochii spre Mântuitorul, spunând: „Pomeniște-mă, Doamne, când vei veni întru Împărăția Ta”.

Iisus îi răspunde: „Amin zic ție, chiar azi vei fi cu Mine în Rai”.

În amintirea acestor cuvinte de credință, „Pomeniște-mă, Doamne”, ieșite din gura unui tâlhar în clipa agoniei lui, preotul, întruchipându-L acum pe Iisus pe cruce, face rugăciunea de pomenire.

Pomeniște pe patriarh, pe conducătorii țării, pe preoți, pe ieromonahi, pe diaconi, pe monahi, clerul bisericesc, pe mai-marii oștilor, pe mai-marii orașelor, pe mai-marii satelor, pe ctitorii bisericii, pe miluitorii și pe făcătorii de bine, pe ostașii români căzuți pe câmpul de luptă și pe noi toți.

După pomenirea impunătoare ce se face în mijlocul bisericii, cu voce tare, pomenire pentru cei vii și pentru cei adormiți, preotul intră în altar.

Ușile Împărătești se închid, căci Împăratul Cerurilor a trecut de la viața omenească la viața divină. Noi, cei ce stăm laolaltă în biserică, suntem lumea pământească; altarul este locul Jertfei, este Golgota, este Împărăția Tatălui; Cinstitele Daruri sunt puse pe Masa din altar și acoperite. Din clipa aceasta, discul nu mai simbolizează ieslea, ci mâinile lui Iosif din Arimatea și ale lui Nicodim, care au coborât trupul Mântuitorului de pe cruce; stofa brodată de deasupra nu mai simbolizează scutecele, ci marama ce I s-a pus pe față. Potirul nu mai închipuie „Cupa amărăciunilor” din rugăciunea din Ghetsimani, ci paharul în care a curs sângele din coasta, din mâinile și din picioarele lui Iisus; stofa de pe potir este giulgiul în care trupul sfânt a fost înfășurat. Peste amândouă Cinstitele Daruri, peste disc și peste potir, se pune acum un singur acoperământ de mătase brodată, care simbolizează piatra prăvălită la intrarea mormântului.

În fața lor, preotul se roagă acum pentru „Cinstitele Daruri”, pentru biserică și „pentru cei ce cu credință, cu evlavie și cu frică de Dumnezeu intră într-însa (în biserică)”.

Și, pentru că omul este slab și mereu greșește, preotul, tot în fața Cinstitelor Daruri, se mai roagă Domnului să trimită asupra noastră „înger îndreptător, păzitor al sufletelor și al trupurilor noastre”.

Cere milă și iertarea păcatelor, de care avem atâta nevoie; cere cele bune și de folos sufletelor noastre; cere pacea lumii, cere ca și „cealaltă vreme a vieții noastre” să o trecem în pace și în căință și mai cere „sfârșit creștinesc, fără durere”, pentru fiecare din noi, când ne vom despărți de viața în care ne-am trudit atât.

Din clipa aceasta, preotul Îl înfățișează pe Mântuitorul pe Muntele Golgota, unde a mers de bunăvoie să Se jertfească. Se cade, în această clipă, să ne gândim la El, la durerea Lui, să nu-L părăsim cum L-au părăsit Apostolii, să stăm lângă El, împăcați în suflet unul cu altul, așa cum auzim cuvintele venind din altar:

„Pace tuturor!”, și apoi îndemnul: „Să ne iubim unii pe alții ca într-un gând să mărturisim”.

Stăm cu toții, cu același gând de închinăciune pentru Iisus, cu aceeași mare unire în credință. De aceea, în mijlocul bisericii, ca o expresie a unui popor întreg, a unei lumi întregi care a crezut în minunile lui Iisus și în Jertfa Lui, se va recita Crezul:

„Cred într-Unul Dumnezeu, Tatăl... ”.

...După ultimele cuvinte ale Crezului, „...aștept învierea morților”, se pregătește în slujba ortodoxă cea mai frumoasă, mai mistică și mai puternică parte a ei: Jertfa cea mare.

Cuvintele răsunătoare ale preotului: „Să stăm bine, să stăm cu frică, să luăm aminte, Sfânta Jertfă în pace s-o aducem”, ne pregătesc pentru ceva neobișnuit.

Corul răspunde în locul nostru: „Mila păcii, jertfa laudei” — adică noi, în schimbul Jertfei dumnezeiești, ce putem face? Nu suntem în stare decât să răspundem cu pace în suflet, în cuget, cu laudă, cu mărire.

Ne spune preotul: „Sus să avem inimile!”, adică să nu ne gândim

decâl la crucea pe care Iisus a fost răstignit, și pe care a murit ca un Dumnezeu înconjurat de îngerii care cântă: „Sfânt, Sfânt, Sfânt este Domnul Savaot!”, adică Domnul cetelor îngerești.

Iisus este pe cruce.

Corul cântă: „Plin este cerul și pământul de slava Ta. Osana întru cei de sus. Bine este cuvântat Cel ce vine întru numele Domnului. Osana Celui dintru înălțime!”.

După ce suntem pătrunși de o atmosferă ce nu mai are nimic omenesc, de ceva ce nu s-a întâmplat decât o dată de când există lumea, înțelegem și cuvintele ce vin din altar:

„Luați, mâncați. Acesta este Trupul Meu, care se frânge pentru voi, spre iertarea păcatelor. Beți dintru acesta toți. Acesta este Sângele Meu, al legii celei noi, care pentru voi și pentru mulți se varsă, spre iertarea păcatelor”.

Acum, ca și cum ar fi Joia Mare, noi îi înlocuim pe cei 12 Apostoli, care au luat parte la Cina cea de Taină, în Ierusalim.

Când preotul, în altar, binecuvântează pâinea și vinul pe care le are în față, nu face altceva decât să repete gestul Mântuitorului, Care a binecuvântat pâinea și vinul împărțite apoi Apostolilor.

Corul cântă: „Pe Tine Te laudăm”.

Poporul din biserică îngenunchează. Ușile Împărătești se închid. Perdeaua este lăsată. Nimeni nu mai suflă. Iisus este printre noi și rupe pâinea.

Pentru noi, pâinea este Trupul Lui.

Trupul Lui se rupe, se frânge pentru noi, așa cum a fost sfâșiat pe Cruce, cu piroane în mâini și în picioare.

Vinul este sângele lui Hristos, care pentru noi a curs.

Dar acum, când se împlinește cel mai dramatic moment din Pătimirile lui Iisus, se cade să ne gândim la ființa care a suferit cel mai mult pe Muntele Golgota, la Fecioara Maria, la Mama Celui răstignit, care nici nu mai putea sa plângă, dar care din toată inima a strigat: „Numai eu una am născut fără dureri, dar chinul Tău de-acum, Fiule, eu nu-l mai pot răbda”.

De aceea, au mare înțeles cuvintele preotului: „Mai ales (o pomenim) pentru Preasfânta, Preacurata, Preabinecuvântata, slăvită Stăpâna noastră, de Dumnezeu Născătoarea și pururea Fecioara Maria”.

Și corul: „Vrednic este cu adevărat să te ferim, Născătoare de Dumnezeu, cea pururea fericită și preanevinovată și Maica Dumnezeului nostru. Ceea ce ești mai cinstită decât Heruvimii și mai mărită fără de asemănare decât Serafimii, care fără stricăciune pe Dumnezeu Cuvântul ai născut, pe tine, cea cu adevărat Născătoare de Dumnezeu, te mărim!”.

Și, în atmosfera aceasta de laudă, amestecată cu clipa de Jertfă, în atmosfera în care cea mai cumplită durere se amestecă totuși cu fericirea unei nașteri suprafirești, preotul din nou cere pomenirea patriarhului, a tuturor sfinților, cere ca noi să fim izbăviți de necaz, mânie, primejdie și nevoie și cere să ne ajute ca „ziua toată, desăvârșită, sfântă, cu pace și fără de păcat” să o plinim.

Și corul spune: „Dă, Doamne!”.

Și noi trebuie să ne rugăm: „Dă, Doamne!”, căci avem nevoie să ne rugăm să ne trimită și nouă un înger împăciuitoare, credincios, îndreptător, păzitor sufletului și trupului nostru, să ne dea și nouă milă și iertare de păcate, sfârșit creștinesc vieții noastre și putința de a da răspuns bun la înfricoșata Judecată a lui Hristos.

Dar pentru ca noi să fim pomeniți acolo sus, în Ceruri, trebuie să aducem și noi o jertfă. Să cerem mereu, fără să dăm nimic în schimb? Nădăjduim la o pace veșnică în Împărăția fără de sfârșit? Putem s-o nădăjduim atâta timp cât suntem îngreunați de gânduri rele și de păcate? De ce să cerem un loc la care ar avea dreptul altul decât noi, unul care nu păcătuiește, care nu face nimănui niciun rău, care are cugetul curat, inima deschisă, care este milos, bun, drept, umil? Suntem noi ca el?

„Și ne învrednicește pe noi, Stăpâne, cu îndrăznire, fără de osândă, să cutezăm a Te chema pe Tine, Dumnezeul cel ceresc, Tată!”.

Ne este nouă, oameni nevrednici, îngăduit să-I spunem „Tată” Atotputernicului Dumnezeu? Tată? Așa cum Îi spunea chiar Mântuitorul? Să ne socotim copii ai Lui, cu dreptul chiar să-I cerem a ne ajuta și apăra?

Ascultăm rugăciunea „Tatăl nostru”, singura rugăciune pe care ne-a dat-o cuvânt cu cuvânt chiar Mântuitorul și care este, totodată, așa de simplă și așa de completă. Nimic nu lipsește din ceea ce ne apasă pe noi, creștinii; nu este rând care să nu cuprindă măcar una dintre dorințele noastre. Și, deși este o rugăciune dată de Iisus Hristos, nici un cuvânt nu este pentru El, Mielușelul lui Dumnezeu,

Marele Jertfit, ci toate pentru Tatăl Ceresc, Tatăl Lui și al nostru, Care ne dă pâine și ne iartă greșelile noastre, așa cum noi nu știm încă să iertăm...

...După rugăciunea „Tatăl nostru”, preotul cere pace, cere să ne plecăm capetele, să ne pregătim pentru împărtășirea cu Trupul și Sângele Domnului.

O clipă de mare liniște în bisericii. Nici vocea preotului nu se aude, nici a cântărețului, nici a corului. Fiecare se roagă în gând.

Apoi auzim: „Să luăm aminte: Sfintele, sfinților”. Cu amândouă mâinile, preotul ridică în sus pâinea sfințită, simbolizând chiar clipa Răstignirii — în pâinea sfințită sunt adâncite în aluat literele I.N.R.I. —; și când preotul o ridică, așa cum a fost ridicată Crucea Răstignirii, sus de tot vin chiar literele I.N.R.I., așa cum au stat pe tăbliță: „Iisus Nazarineanul, Regele Iudeilor”.

Cuvintele „Sfintele, sfinților” înseamnă că împărtășania care urmează nu se poate da decât celor sfinți, adică celor ce cred cu adevărat, care sunt curați sufletește, fără de păcat; dar corul răspunde: „Unul (e) Sfânt”.

După împărtășire, preotul rostește predica. Apoi, ușile împărătești se deschid.

În pragul lor se arată preotul, așa cum, după Înviere, Iisus S-a arătat Apostolilor. De acum va fi pururea între noi, ca o lumină vie pentru inima și cugetul nostru.

Și preotul anunță: „Cu frică de Dumnezeu, cu credință și cu dragoste să vă apropiați”.

Corul cântă învierea: „Dumnezeu este Domnul și S-a arătat nouă”. Ne amintește că am văzut Lumina cea adevărată, că am primit Duhul cel cersc, că am aflat credința cea adevărată, și ne închinăm Sfintei Treimi, Care ne-a mântuit pe noi.

Acum, cei ce se împărtășesc înaintează lângă ușă, având în mână câte o lumânare, semn al curățirii sufletești, și vor lua din lingurița în care sunt pâine și vin cu apă, adică sânge și apă, pentru că sânge și apă au curs din coasta lui Iisus când a fost împuns cu sulița.

Apoi, în altar, preotul tămâiază discul și potirul, se mai arată o dată poporului, așa cum Iisus după Înviere S-a mai arătat o dată discipolilor, și ne binecuvântează cu crucea ținută sus:

„Binecuvântarea Domnului peste voi toți cu al Său har și cu a Sa iubire de oameni”; și, intrând în altar, închide ușile împărătești; perdeaua se trage încet, încet, pentru dramatica simbolizare: „Totul s-a sfârșit, ceasul cel din urmă a sunat, și nu mai este timp de pocăință”.

Nu mai este vreme să mai întoarcem niciuna dintre greșelile noastre. Nu mai este timp de pocăință.

Dintre toți cei care suntem în biserică, este vreunul pregătit să se înfățișeze, chiar acum, în fața înfricoșatului Judecător?

Câți vor rămâne nepregătiți, afară, ca fecioarele care n-au avut la timp untdelemn în candela lor? Câți vom intra?...

Compactă, toată masa credincioșilor se îndreaptă spre iconostas, pentru a primi pe frunte semnul crucii făcut cu untdelemn sfințit, ca o pecetluire a credinței noastre. O ultimă încercare a Dumnezeuului puternic de a ne da pace.

Slujba s-a sfârșit.

Voi avea, oare, din duminică în duminică, măcar un păcat mai puțin? Voi ajunge vreodată o duminică în care ceasul din urmă nu mă va mai înfricoșa? Să fiu împăcată cu sufletul și cu cugetul? Să simt mirul nu pe frunte, ci în inimă, și să-mi răsunе, ca un cântec, ultimele cuvinte ale preotului, rostite lângă iconostas: „Ajutorul meu de la Domnul, Cel ce a făcut cerul și pământul”.